

Rozdział 8. Polska i świat w początkach XXI wieku

Spis treści

Rozdział 8. Polska i świat w początkach XXI wieku.....	1
1. Terroryzm	1
2. Kształtowanie świata wielobiegunowego	3
Rozpad ZSRR i jego następstwa	3
Wojna w Jugosławii	3
Agresywna polityka Rosji.....	5
Chiny	8
3. Społeczeństwo cyfrowe	9
Amerykanizacja	9
Nowe środki przekazu informacji i komunikacji.....	10
Media społecznościowe	11
4. Cywilizacja, Ekologia, Gospodarka.....	12
Zakończenie	13

Rozdział 8. Polska i świat w początkach XXI wieku

1. Terroryzm

Terroryzm to działanie mające na celu zastraszenie społeczeństwa groźbą użycia przemocy i uzyskanie w wyniku tego zastraszenia korzyści. Korzyści te mogą mieć różny charakter, zarówno materialny, jak i polityczny. Terroryści dążą do wymuszenia ustępstw ze strony państwa, które w obawie przed kolejnymi atakami idzie na ustępstwa (np. wypłaca okup, uwalnia więźniów, rezygnuje z określonych działań, bądź też je podejmuje). Terroryzm to działania, które podejmowane były i są przez ugrupowania o różnych orientacjach politycznych. Zjawisko terroryzmu politycznego nie jest niczym nowym w historii. Niekiedy używa się określenia, że terroryzm jest „bronią słabych”, bowiem przy stosunkowo niewielkich nakładach materialnych/technicznych można uzyskać spektakularne efekty. We współczesnym świecie pojawiły się ekstremistyczne ugrupowania, które poprzez zamachy bombowe, zabójstwa znanych osobistości, uprowadzenia ludzi i samolotów dążą do realizacji swoich celów. Najczęściej są to próby zwrócenia uwagi opinii publicznej na wysuwane przez nich

hasła, bądź też wymuszenie na rządach państw ustępstw lub korzyści (np. zwolnienie więzionych terrorystów, zapłacenie okupu).

W Europie po II wojnie światowej możemy wyróżnić trzy grupy organizacji terrorystycznych: **nacjonalistyczne** (np. Irlandzka Armia Republikańska, Kraj Basków i Wolność – ETA, palestyński Al Fatah); **religijne** (np. islamscy fundamentaliści: Hezbollah – Partia Boga, Dżihad – Święta Wojna, Bractwo Muzułmańskie, żydowska Kachana Chaj); **lewackie** (głównie działające w latach 70. i 80. Czerwone Brygady, Frakcja Czerwonej Armii czy współczesna Tupac Amaru). Za centrum światowego terroryzmu uznawany jest Bliski Wschód.

Wydawałoby się, że we współczesnym świecie nie powinny mieć miejsca akty terroru wobec polityków, ponieważ śmierć człowieka nie niszczy głoszonych przez niego idei. Jednak nadal jesteśmy obserwatorami morderstw politycznych. Fundamentalisci islamscy zamordowali w 1981 roku prezydenta Egiptu **Anwara Sadata**. Sikhowie z gwardii przybocznej zastrzelili w 1984 roku premier Indii **Indirę Gandhi**, a Tamilskie Tygrysy, w 1991 roku, jej syna, kandydata na premiera Indii, Rajiva Gandhiego. Nieznany sprawca w 1986 roku zastrzelił premiera Szwecji **Olofa Palme**. Szokiem było zamordowanie w 1995 roku, po wiecu pokojowym w Tel Awiwie, premiera Izraela **Ichaka Rabina**.

We wtorek **11 września 2001 r.** świat stanął przed nowym obliczem terroryzmu. W przeciągu kwadransa dwa samoloty pasażerskie wbiły się wieże World Trade Center w Nowym Jorku. Wkrótce trzeci samolot uderzył w budynek Pentagonu w Waszyngtonie, a czwarty rozbił się niedaleko Pittsburgha. W przypadku czwartego samolotu atak nie powiódł się z uwagi na zachowanie pasażerów na jego pokładzie, wskutek czego maszyna rozbiła się nie doleciawszy do celu. Łącznie w zamachu zginęło 2996 osób.

Wieże WTC zawaliły się na oczach milionów widzów całego świata i pod ich gruzami znalazło śmierć kilka tysięcy ludzi. Pentagon uległ częściowemu zniszczeniu. Okazało się wówczas, że samoloty zostały uprowadzone z pasażerami przez fanatyków islamskich z organizacji terrorystycznej **Al-Ka'ida** kierowanej przez Osmę bin Ladena. Ta „niewyobrażalna potworność” – według Jana Pawła II – stała się jakże smutnym prologiem XXI wieku. Zdaje się to potwierdzać kolejny zamach terrorystyczny dokonany **11 marca 2004 r. w Madrycie**. Bomby zdetonowane przez Al.-Kaidę w kolejce miejskiej spowodowały śmierć 191 osób i rany u ponad 1500.

Ataki z 11 września były bezpośrednią przyczyną początku tzw. „wojny z terroryzmem”, którą ogłosiły Stany Zjednoczone. Pierwszym etapem był atak na Afganistan, gdzie przebywał przywódca Al.-Ka'idy - Osama bin Laden. W wielu krajach wprowadzono ustawy antyterrorystyczne, ograniczające częściowo prawa obywatelskie. O popieranie terroryzmu podejrzewano reżim iracki, dlatego też Amerykanie wydając wojnę terroryzmowi przewidywali możliwy atak na Irak, co nastąpiło w marcu 2003 roku. Wojna doprowadziła do obalenia tamtejszego reżimu. W grudniu 2003 r. pojmano przywódcę państwa irackiego – **Saddama Husajna**, który w roku 2006 został skazany na karę śmierci i stracony.

Jednak USA i ich sojusznicy nie byli w stanie skutecznie zarządzać terytorium Iraku. Po upadku państwa irackiego tamtejsza ludność cierpiała nędzę. Amerykanie próbowali zaprowadzić tam ustroj polityczny oparty na wzorach zachodniej demokracji, co całkowicie się nie powiodło. Jednocześnie dopuścili do rozwoju tamtejszych organizacji terrorystycznych, z którymi nie byli w stanie walczyć. Wyrazem bezradności stało się wycofanie wojsk sojuszniczych z terytorium Iraku. Podobnym fiaskiem okazała się amerykańska okupacja Afganistanu. Została ona podjęta pod hasłami walki z tamtejszymi ugrupowaniami terrorystycznymi (tzw. **talibami**), lecz podobnie jak w Iraku zakończyła się wycofaniem wojsk amerykańskich pozostawieniem miejscowej ludności ma pastwę talibów.

2. Kształtowanie świata wielobiegunowego

Rozpad ZSRR i jego następstwa

W roku 1991 nastąpił rozpad Związku Sowieckiego. Stworzyło to potencjalnie niebezpieczną sytuację. Przyczyną rozpadu ZSRR był kryzys społeczno-gospodarczy. Podjęte przez M. Gorbaczowa w połowie lat 80. próby reform nie tylko nie poprawiły sytuacji w ZSRR, ale wręcz ujawniły jego słabość. Bardzo szybko część republik, które wchodziły w skład ZSRR ogłosiła chęć wystąpienia, co ostatecznie doprowadziło do jego upadku.

Głównym państwem powstałym po rozpadzie ZSRR stała się **Federacja Rosyjska**. Jej pierwszym prezydentem był **Borys Jelcyn**, a kolejnym (od 2000 r.) **Władimir Putin**. Z czasem utworzono Wspólnotę Niepodległych Państw, w której nadrzędną rolę pełniła Federacja Rosyjska. Rozpoczął się chaos na terenach byłego Związku Radzieckiego. Większość państw wcześniej kontrolowanych przez Związek Sowiecki nie było przygotowanych do swojej autonomii. Rosja straciła swoją dawną pozycję na arenie międzynarodowej. **Ukraina** w 1991 roku ogłosiła niepodległość, opowiadając się za luźną strukturą WNP. W ślad za Ukrainą poszły inne republiki sowieckie. Nowe państwa coraz bardziej uniezależniały się od Rosji, Uzbekistan podkreślał swój postkolonialny status regionu, Turkmenistan nawiązał bliskie stosunki z Iranem. Rosjanie żywili nadzieję, że państwa Azji Środkowej zrezygnują z uzyskanej suwerenności politycznej, jednak ich oczekiwania nie sprawdziły się, kraje te wspierane były przez Turcję, Iran, Pakistan i Arabię Saudyjską.

Wojna w Jugosławii

Szczególny charakter miał upadek komunizmu w Jugosławii, która była konglomeratem narodowościowym i religijnym. Mieszkańcy Jugosławii – Serbowie, Macedończycy, Czarnogórcy, Chorwaci, Albańczycy i Słoweńcy – byli wyznawcami trzech religii: islamu, prawosławia i katolicyzmu. Po 1945 r. spoiwem okazał się autorytet ówczesnego przywódcy **Josipa Broz-Tito**, którego zabrakło jego następcom. Po śmierci Josipa Broz Tito pozbawiony silnego przywódcy kraj podupadał

gospodarczo i politycznie. Sytuacji kryzysowej dopełnił rozpad Związku Radzieckiego i proces przemian w Europie Środkowo-Wschodniej. Powolne budowanie tożsamości narodowej powodowało coraz większy chaos w granicach kraju i konflikty etniczne. Komuniści serbscy ze **Slobodanem Miloševićem** w 1988 roku odwołali się do nacjonalizmu serbskiego. Podobnie uczynili przywódcy innych republik, co wywołało wzrost nastrojów nacjonalistycznych i doprowadziło do krwawej wojny na Bałkanach.

W **1991** roku dokonał się faktyczny rozpad Jugosławii, niepodległość ogłosiły Słowenia i Chorwacja. W lutym 1992 roku w referendum ludność opowiedziała się za niepodległością **Bośni i Hercegowiny** (w skrócie **BiH**), którą też decyzje uznały Stany Zjednoczone. Przeciwnicy takiej zmiany – bośniaccy Serbowie – wystąpili przeciw rządowi BiH i uzyskali wsparcie ze strony Federalnej Republiki Jugosławii. W 1992 roku Serbowie bośniaccy ogłosili powstanie separatystycznej republiki serbskiej na terenie Bośni i Hercegowiny, co doprowadziło do krwawej wojny domowej między Serbami (prawosławni), Chorwatami (katolicy) i muzułmanami. Krwawe walki na terenie BiH, a także łamanie podstawowych praw człowieka i popełnianie zbrodnie spowodowały reakcję NATO i ONZ, które postanowiło osądzić zbrodniarzy wojennych za zbrodnię ludobójstwa.

Ogłoszenie niepodległości przez Macedonię (1991), Bośnię i Hercegowinę (1992) doprowadziło do powołania przez Serbię i Czarnogórę – **Nowej Jugosławii**. Armia jugosłowiańska wystąpiła zbrojnie przeciwko Bośni i Hercegowinie.

Skomplikowany układ narodowościowy i religijny doprowadził do walki wszystkich ze wszystkimi – muzułmanie walczyli z Serbami i Chorwatami, Serbowie z Chorwatami. Przedłużająca się wojna doprowadziła w 1995 r. do interwencji ONZ i nalotów bombowych NATO na pozycje Serbów bośniackich. Umożliwiło to zawieszenie broni i podjęcie rozmów pokojowych. W dniu **21 listopada 1995** r. podpisano w **Dayton** (USA) układ pokojowy. Bośnia została podzielona na dwie części: **Federację Chorwacko-Muzułmańską i Republikę Serbską**. Nie rozwiązało to wszystkich problemów byłej Jugosławii, o czym świadczy konflikt w Kosowie. Wobec braku szans na jakikolwiek kompromis w 1998 roku do działań wkroczyło NATO, prowadząc naloty na Jugosławię, a potem wprowadzając pokojowe siły na teren Kosowa.

Społeczeństwo serbskie było zmęczone latami wojen i wewnętrznym kryzysem gospodarczym. Nadzieje na pokojowe rozwiązanie tych problemów dał wynik wyborów prezydenckich w Serbii (2000), które nieoczekiwanie doprowadziły do obalenia Miloševića. Po utracie władzy Milošević stanął przed trybunałem oskarżony o zbrodnię ludobójstwa. Zmarł w więzieniu w roku 2006.

W roku 2003 parlamenty Serbii i Czarnogóry zdecydowały o przekształceniu Jugosławii w konfederacyjne państwo Serbia i Czarnogóra, a w roku **2006** stały się osobnymi państwami.

Konflikt w Kosowie. Po 1945 r. w granicach Jugosławii znalazło się Kosowo. Było ono zamieszkiwane w większości przez Albańczyków. W 1974 r. otrzymało ono wewnętrzną autonomię w ramach republiki serbskiej. Wzrost nastrojów nacjonalistycznych w Serbii doprowadził w 1989 r. do odebrania Kosowu autonomii.

Serbski prezydent Slobodan Milošević rozwiązał kosowski parlament, wprowadził stan wyjątkowy i zlikwidował język albański na miejscowym uniwersytecie. Zmobilizowało to do działania albańskich separatystów, którzy w **1991** r. proklamowali **Kosowo republiką**, a w 1992 r. wybrali **Ibrahima Rugovę** prezydentem. Utworzona w 1996 r. **Wyzwoleńcza Armia Kosowa** (UCK) podjęła partyzancką walkę zbrojną z siłami serbskimi. Sytuacja w regionie zaogniła się w latach 1997-1998 na skutek zbrojnego ataku Jugosławii przeciwko Albańczykom w Kosowie. Powtórzyły się krwawe prześladowania muzułmanów.

Eskalacja działań doprowadziła latem 1998 r. do ofensywy albańskich partyzantów i opanowania prawie 40% Kosowa. Rozpoczęła się regularna wojna, którą zakończył październikowy rozejm, zawarty pod groźbą nalotów NATO.

W marcu **1999** r. Albańczycy podpisali w **Rambouillet** narzucony przez NATO plan pokojowy. Serbowie odmawiali jego podpisania i siłą zaczęli zmuszać Albańczyków do opuszczenia Kosowa. Naloty samolotów NATO na Serbię rozpoczęły **24 marca 1999** r. „wojnę o pokój” w tym regionie. Po 11 tygodniach bombardowań Belgrad został zmuszony do przyjęcia planu pokojowego w sprawie Kosowa. Główne postanowienia tego planu to: natychmiastowe zaprzestanie przez Serbów stosowania przemocy w Kosowie, wycofanie wszystkich serbskich formacji militarnych, powrót do Kosowa uchodźców albańskich i przyznanie Kosowu autonomii. Gwarantem procesu pokojowego były międzynarodowe siły pokojowe (**SFOR**) rozmieszczone w Kosowie. Skład tych sił wywołał spór między NATO i Moskwą zakończony 6 lipca 1999 r. regulacjami udziału wojsk rosyjskich w SFOR. Jest wreszcie nadzieja, że na Bałkanach zapanuje pokój. W roku **2008** parlament kosowski ogłosił niepodległość Kosowa.

Agresywna polityka Rosji

Czeczenia

Czeczenia to kraina położona w górach Kaukazu. Zamieszkujący Kaukaz górale zostali podbici przez armię rosyjską w połowie XIX wieku. Sytuacja etniczna na tym obszarze była bardzo skomplikowana, bowiem ludność Kaukazu była niezwykle zróżnicowana. Obok Gruzinów zamieszkiwali ten obszar Azerowie, Czeczeni, Kabardyjczycy, Osetyńcy i in. Ludność ta należała do różnych grup językowych.

W okresie rozpadu Związku Radzieckiego przywódcy czeczeńscy ogłosili niepodległość republiki. Prezydentem nowego państwa został **Dżohar Dudajew**. Takie działania spotkały się z protestem władz radzieckich, które jednak w tym momencie nie miały siły, aby się temu przeciwstawić.

W 1992 roku Czeczenia odmówiła podpisania układu stowarzyszeniowego z Federacją Rosyjską, co stało się bezpośrednią przyczyną interwencji zbrojnej Rosji w Czeczenii. Utrata bowiem Czeczenii stanowiłaby dla Rosji utratę kontroli nad Kaukazem. W 1994 roku wojska rosyjskie wkroczyły na teren Czeczenii, co dało początek wojnie. W 1996 roku agresja rosyjska została odparta, a Borys Jelcyn

postanowił podpisać zawieszenie broni. Armia rosyjska poniosła wielkie straty, lecz nie zrezygnowała z zamiaru podbicia Czeczenii. Po śmierci Dudajewa nowym prezydentem Czeczenii został **Aslan Maschadow**. Ten również został zabity przez wojska rosyjskie.

W **1999** roku Rosja podjęła kolejną ofensywę na Czeczenię. Pretekstem do agresji były działania Czeczenii na terenie Dagestanu i zagrożenie tamtejszych interesów rosyjskich. Największe walki miały miejsce o stolicę Czeczenii – miasto **Grozny**. Walki zakończyły się w roku 2000, jednakże pomimo oficjalnego ogłoszenia ich końca dochodziło do dalszych walk partyzanckich. Oddziały czeczeńskie chwyciły się terrorystycznych metod działania, zabijając rosyjskich żołnierzy i niekiedy ludność cywilną. Z kolei, oddziały rosyjskie stosowały terror wobec miejscowej ludności. Dowodem spacyfikowania sytuacji była zmiana konstytucji w Czeczenii, co potwierdzało trwały związek tego państwa z Rosją. Sytuacja w Czeczenii do dnia dzisiejszego jest daleka od normalnej, a obszarem tym rządzi z nadania Moskwy Ramzan Kadyrow.

Gruzja

Jednym z państw kaukaskich, które wchodziły w skład ZSRR była Gruzja. Po rozpadzie ZSRR także i ona ogłosiła niepodległość (ogłoszenie niepodległości **9 kwietnia 1991** r.). Akt ten został wrogo przyjęty przez władze rosyjskie. Ponieważ Gruzja jest państwem posiadającym na swoim terenie mniejszości narodowe, Rosja zaczęła popierać ich działania, aby oderwać się od Gruzji. W latach 1991-1992 toczyła się wojna w Osetii Południowej, a w latach 1992-1993 w Abchazji. Są to okręgi wchodzące w skład Gruzji, lecz mieszkańcy chcieli wywalczyć sobie niepodległość lub przyłączyć się do Rosji. Byli w swych wysiłkach wspierani politycznie i militarnie przez Rosję. Spór został załagodzony w latach 90., ale wybuchł ponownie w 2008 r.

Celem polityki rosyjskiej było i jest wspieranie ruchów separatystycznych na Kaukazie. Stanowią one narzędzie osłabiania władz niepodległych państw. Gruzja stanowi szczególny przypadek, bowiem jej władze pod kierownictwem prezydenta **Micheila Saakaszwilego** (2004-2007, 2008-2013) prowadziły politykę utrzymywania bliskich kontaktów z USA, czy wręcz podjęcia starań o przyjęcie do NATO. W **sierpniu 2008** r. wznowione zostały walki w Osetii Południowej, a później także Abchazji. Udział wojsk rosyjskich spowodował, że rozpoczęła się wojna rosyjsko-gruzińska. W jej wyniku w ciągu kilkunastu dni Gruzja została pokonana przez przeważające siły rosyjskie. Gruzja definitywnie utraciła kontrolę nad spornymi terytoriami, a Rosja potwierdziła swoją mocarstwową pozycję na Kaukazie.

Powstanie niepodległego państwa ukraińskiego

W dniu 16 lipca 1991 r. parlament ukraiński ogłosił deklarację suwerenności państwowej Ukrainy. Referendum w sprawie niepodległości i wybory prezydenckie odbyły się 1 grudnia 1991 r. W ten sposób Ukraina formalnie stała się państwem

niezależnym. Pierwszym prezydentem tego państwa został **Leonid Krawczuk**. W dniu **8 grudnia 1991** r. był on jednym z sygnatariuszy tzw. układu białowieskiego (wraz z Borysem Jelcynem prezydentem Rosji oraz Stanisławem Szuszkiewiczem prezydentem Białorusi), na mocy którego przestał istnieć ZSRR.

W następnych latach Ukraina stopniowo stawała się państwem suwerennym (np. przyjęcie hrywny jako własnej waluty). Jednak zależność ekonomiczna i polityczna od Rosji powodowała, że Ukraina weszła w skład Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP), będącej narzędziem kontroli Rosji nad niektórymi państwami dawnego ZSRR. W 2005 r. doszło na Ukrainie do serii protestów, które nazwano **pomarańczową rewolucją**. Prezydentem państwa został Wiktor Juszczenko, który rozpoczął politykę zrywania zależności od Rosji. Utrata wpływów na Ukrainie była bardzo dotkliwym ciosem dla Rosji. Władze rosyjskie popierały konkurenta Juszczuki Wiktora Janukowycza. Został on prezydentem Ukrainy i pełnił tę funkcję w latach 2010-2014. Odmówił on podpisania wynegocjowanej umowy stowarzyszeniowej między Ukrainą a Unią Europejską. Obalony został w wyniku wielotygodniowej fali protestów i manifestacji ulicznych, które przerodziły się w walki na ulicach Kijowa. Janukowycz zbiegł do Rosji. Jego następcą został ostatecznie Petro Poroszenko, a po klęsce Poroszenki w wyborach w 2019 r. kolejnym prezydentem Ukrainy został **Wołodymyr Zełenski**.

Wojna rosyjsko-ukraińska

W **2014** r. władze rosyjskie rozpoczęły działania wymierzone w integralność terytorialną Ukrainy. Jak się wydaje ich bezpośrednią przyczyną była obawa przed przejęciem władzy w Kijowie przez polityków o orientacji prozachodniej. Groziło to wymknięciem się Ukrainy z rosyjskiej strefy wpływów. Wspomniane działania objęły wschód i południowy wschód państwa i prowadzone były na obszarze **Donbasu**, czyli zagłębia węglowego i ośrodka przemysłu ciężkiego oraz na **Półwyspie Krymskim**. W obu wypadkach są to terytoria zamieszkałe przez ludność mieszaną pod względem etnicznym, zarówno ukraińską, jak i rosyjską. Rosja wykorzystwała ten fakt inspirując i wspierając ruchy separatystyczne szczególnie wśród ludności rosyjskiej. Jednocześnie terytoria te mają wielkie znaczenie gospodarcze (Donbas) oraz strategiczne. Ponadto dodać należy element emocjonalny. Ziemie te uważane są przez Rosjan za etnicznie rosyjskie (stąd hasło: Krym nasz). Ponadto wiąże się to z szerszą wizją świata i mocarstwowej pozycji Rosji (idea tzw. ruskiego miru) na obszarach części Europy i Azji.

W lutym 2014 r. rozpoczęły się wystąpienia separatystów w Donbasie. Były one wspierane przez rosyjskie siły specjalne (tzw. zielone ludziki). Władze rosyjskie początkowo odcinały się od nich, twierdząc, że jest to samoistna aktywność miejscowej ludności. Powstały miejscowe oddziały zbrojne, które podjęły walkę z ukraińską milicją i armią. Dzięki ukrytemu a z czasem jawnemu udziałowi wojsk rosyjskich separatyści odnieśli sukcesy. Na terenie Donbasu utworzone zostały dwie samozwańcze republiki ludowe: Ługańska i Doniecka. Rzekomo samodzielne państwa, które w 2022 r. oficjalnie zostały przyjęte do Federacji Rosyjskiej.

Na Krymie działania potoczyły się jeszcze szybciej. W dniu 11 marca 2014 r. opanowane przez Rosjan władze Autonomicznej Republiki Krymu ogłosiły niepodległość, a następnie zwróciły się do prezydenta W. Putina z prośbą o przyjęcie do Rosji. Stało się to **21 marca 2014 r.**, kiedy ratyfikowany został układ o stowarzyszeniu z Rosją. Wydarzenie to fetowano w Rosji jako wielkie święto.

Wojna rosyjsko-ukraińska trwała nadal, choć wkroczyła ona w nową fazę działań przewlekłych (wojny pozycyjnej). Toczyła się ona głównie na terenie Donbasu. Jej intensyfikacja nastąpiła w 2021 r. i jak się okazało była zapowiedzią nowej wojny – w 2022 r.

W dniu **24 lutego 2022 r.**, wojska rosyjskie rozpoczęły atak na terytorium państwa ukraińskiego. Jak się wydaje, celem było zdobycie Kijowa i obalenie władz państwa ukraińskiego. Mimo zmasowanych działań prowadzonych na lądzie i w powietrzu przez wojska rosyjskie nie udało im się zdobyć ukraińskiej stolicy. Skala i zaciełość oporu ukraińskiego zaskoczyła Rosjan. Ponadto wojna ujawniła słabość armii rosyjskiej. Poniosła ona wielkie straty w ludziach i sprzęcie. Latem 2022 r. na niektórych obszarach wojska ukraińskie przeszły do kontrnatarcia, odzyskując część straconego terytorium.

Wielkie znaczenie dla przebiegu wojny ma postawa państw europejskich, które wsparły Ukrainę dostawami broni i innego sprzętu wojskowego. Postawa ta jest całkiem odmienna od tej, jaką prezentowały w 2014 r. Niektóre z nich, przede wszystkim Polska, przyjęły milionowe rzesze ukraińskich uchodźców. Rosja prowadzi wojnę nie tylko z armią, ale i ludnością ukraińską. Stosuje terrorystyczne metody działania, atakując miasta oraz urządzenia tzw. infrastruktury krytycznej (np. elektrownie i linie energetyczne). Jej celem jest osłabienie morale ludności ukraińskiej.

Obecnie trudno przewidzieć dalszy wojny. Armia rosyjska dysponuje o wiele większymi możliwościami niż armia ukraińska. Rosja jest państwem mającym większą liczbę mieszkańców, co powiększa jej możliwości mobilizacyjne. Dysponuje także rezerwami sprzętowymi oraz możliwościami produkcyjnymi w tym zakresie. Ponadto Rosja jest mocarstwem atomowym, co znacząco zmienia jej pozycję w tym konflikcie. Z drugiej strony, Ukraina dysponuje bitną i dobrze wyposażoną armią, która z pewnością nie będzie łatwym przeciwnikiem.

Chiny

Wydarzenia na Placu Tiananmen

W 1976 r. zmarł **Mao Tse-tung**. Po jego śmierci rozpoczął się proces stopniowego odchodzenia od założeń komunizmu w wersji chińskiej (maoizmu). Potwierdził to proces tzw. **bandy czworga**, w skład której wchodziła grupa najbliższych współpracowników zmarłego przywódcy. Ich skazanie było oczywistym dowodem, że Chiny wkraczają na nową drogę polityki wewnętrznej. Nie oznaczało to jednak rezygnacji z kierowniczej roli **Komunistycznej Partii Chin**. W latach 80-tych poprawiła się jakość życia części społeczeństwa w Chinach. Nawiązane zostały

stosunki dyplomatyczne i gospodarcze z USA. Chiny jednak nadal pozostawały państwem totalitarnym. Pogarszająca się sytuacja gospodarcza wpłynęła także na nastroje polityczne. Dokonujące się w 1989 r. zmiany w Europie Środkowo-Wschodniej („Jesień Ludów”) oraz upadek ZSRR stwarzały nadzieję na osłabienie dyktatury komunistycznej w Chinach. Część protestujących dysydentów domagała się nie tylko zmian ekonomicznych, ale i politycznych. W 1989 roku doszło w Pekinie do demonstracji studenckich na Placu Tiananmen. Demonstracje te zostały w dniu **4 czerwca 1989** r. brutalnie i krwawo stłumione przez wojsko. Represje wobec opozycjonistów bardzo mocno się nasiliły i pokazały, że władze KPCh nie miały zamiary oddać żadnej części swojej władzy.

Rozwój potęgi Chin

W latach 90. Chiny wkroczyły na drogę szybkiej modernizacji gospodarki. Dzięki wielkim zasobom taniej siły roboczej stały się „fabryką świata”. Światowe koncerny przeniosły do Chin znaczącą część swojej produkcji. Sprzyjało to nowym podziałom w gospodarce światowej. Chiny będąc ciągle politycznie w epoce totalitaryzmu, stawały się powoli potęgą gospodarczą. Na początku XXI wieku gospodarka chińska stała się jedną z trzech najlepiej rozwijających się gospodarek świata. Niewątpliwie było to możliwe z uwagi na silny wzrost znaczenia gospodarczego tamtej strefy świata. Obecnie gospodarka chińska ustępuje jedynie gospodarce amerykańskiej, a Chiny podejmują różnymi metodami walkę o prymat na świecie.

Warto nadmienić, że w rejonie Pacyfiku silny wzrost gospodarczy możliwy był także m.in. dzięki ścisłej współpracy mocarstw światowych i państw Pacyfiku w ramach takich organizacji międzynarodowych jak Północnoamerykańska Strefa Wolnego Handlu (NAFTA), której to członkowie rozpoczęli współpracę gospodarczą w ramach Rady Współpracy Gospodarczej Azji i Pacyfiku (APEC). Dzięki tej współpracy rejon Pacyfiku otrzymał wielkie dofinansowanie szczególnie od USA, tworząc tym samym wzajemne powiązania i nadzorując rozwój tego rejonu świata.

3. Społeczeństwo cyfrowe

Amerykanizacja

Po II wojnie światowej narodziły się nowe zjawiska w obrębie kultury światowej. Jednym z nich jest tzw. **amerykanizacja kultury**. Stany Zjednoczone zajęły w światowej polityce i gospodarce pozycję dominującą. Spowodowało to, że rozwijające się państwa i społeczeństwa świata czerpały ze Stanów wzorce z zachowań społecznych i kulturowych. Powszechnym stało się przyjmowanie wartości, symboli, norm amerykańskich. Amerykańskie film, muzyka, moda zaczęły się przyjmować na całym świecie. Specyficznym przykładem może być rozwijająca się sieć fast-foodów typu McDonald. Stały się one w wielu krajach wręcz synonimem „amerykańskiego

stylu życia”. Wraz z nimi narodziło się zjawisko nazwane Macdonaldyzacją kultury. Jest ono rozumiane jako upowszechnianie produktu o marnej wartości kulturowej, stanowiącego swoistą łatwo przyswajalną papkę produkowaną przez amerykański przemysł rozrywkowy. Amerykanizacja widoczna była w kształtowaniu się mediów, a wraz z nimi kultury masowej, przeznaczonej do masowego odbiorcy. Zarówno odbiorca produktu, jak i sam produkt miały przynosić zysk. Doprowadziło to do ukształtowania się zestawu wzorów i kodów kultury, które stały się powszechnie rozpoznawalne w świecie. Bohaterowie amerykańskiej kultury masowej, np. Batman, Spiderman, Wolwerine, Transformersi czy Awengersi są powszechnie rozpoznawalni w świecie. Często nie ma to wiele wspólnego z dobrym gustem. Z czasem w wielu krajach zaczęto zdawać sobie sprawę, że jest to zjawisko charakterystyczne dla amerykańskiego „imperializmu kulturowego”, dzięki któremu USA podbijają świat.

Nowe środki przekazu informacji i komunikacji

Na przełomie XX i XXI wieku nastąpił gwałtowny rozwój nowych technologii komunikacyjnych. Dzięki takim środkom jak internet, telefonia komórkowa, komputery osobiste, sieci telewizyjne, przekazywanie wiadomości stało się o wiele szybsze. Powszechnym zjawiskiem stało się przekazywanie wiadomości „na żywo” i docieranie reporterów w rejony wojen i konfliktów.

Internet stworzono w latach 60. XX wieku. Początkowo miał on służyć łączności wojskowej, gdyby zostały zniszczone dotychczasowe centra łączności. Opracowano wtedy nowe standardy komunikacji między komputerami. Specjalne oprogramowanie dzieliło wiadomości na pakiety, które wysyłane były różnymi drogami, a następnie scalane w pełną wiadomość. Zapewnia to protokół TCP/IP. Zapewniało to bezpieczny i odporny na zakłócenia sposób komunikacji.

W 1991 r. firmy udostępniające internet dostały pozwolenie na jego komercjalizację. Z czasem pojawiła się nazwa WWW (ang. World Wide Web), czyli rozległa wszechświatowa sieć. Składają się na nią miliony sieci lokalnych, połączonych w jedną całość. Najważniejsze usługi świadczone za pośrednictwem sieci internetu to strony internetowe oraz poczta. Z czasem pojawiły się również tzw. media społecznościowe. Firmy pracujące w branży internetowej, takie jak Microsoft, czy Google są największymi koncernami współczesnego świata.

Ważnym zjawiskiem był też rozwój telefonii komórkowej. Rozwijała się ona już od końca wojny, jednak dopiero w 1973 przeprowadzono rozmowę przez telefon komórkowy, który nadawał się do użytku osobistego. Natomiast w 1992 r. wysłano pierwszego sms, czyli krótką wiadomość tekstową. Dzięki postępowi technologicznemu telefony komórkowe zyskały nowe funkcjonalności. Rewolucyjnym krokiem było połączenie technologii internetowej z telefonią komórkową. W 2007 r. firma Apple wypuściła na rynek pierwszy model nowego telefonu z ekranem dotykowym (iPhone), a w 2008 r. pojawił się telefon z konkurencyjnym systemem operacyjnym Android. Sprzęgnięcie Internetu z telefonami spowodowało niebywałe upowszechnienie dostępu do treści umieszczanych w sieci.

Proces globalizacji dotyczy także innych dziedzin życia, dzięki niej możliwy był swobodny przepływ kapitału, dostęp do wolnych rynków i giełdy, rozwój środków masowego przekazu, działalność międzynarodowych firm i korporacji, a rozpowszechnienie się kultury masowej spowodowało, że świat stał się „globalną wioską”.

Komunikacja między ludźmi stała się jeszcze łatwiejsza. W większości rozwiniętych krajów świata ludzie powszechnie posiadają telefony komórkowe. Do sieci przenoszą się całe sektory życia społecznego, w tym także publicznego. Za pośrednictwem internetu może skorzystać z usług bankowych, zamówić zakupy, umówić wizytę u lekarza, uzyskać dostęp do różnych danych. Niestety należy zauważyć, że taka technologia niesie za sobą także zagrożenia. Pojawiły się również nowe rodzaje przestępstw, które zwykle mają na celu wyłudzenie danych lub dostępów do rozmaitych informacji. Przestępcy zwykle korzystają z ludzkiej naiwności lub braku wiedzy i umiejętności. Zamiast łamać hasła dostępowe wolą je wyłudzić. Trudno takim przestępstwom zapobiegać, także i dlatego, że mają charakter transgraniczny. Internet stał się również jednym z pól nowoczesnej wojny. Państwa dążą do uzyskania dostępów do sekretów innych państw. W toku prowadzonych działań chcą zdeorganizować zarządzanie tzw. infrastrukturą krytyczną (np. systemami energetycznymi), czy sparaliżować komunikację na terenie przeciwnika.

W latach 20. XXI wieku okazało się, że internet stał się również jednym ze sposobów manipulowania ludźmi. Widać to chociażby na przykładzie wielkiej dyskusji a później referendum w sprawie wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej (tzw. **brexit**). Manipulacje doprowadziły do tego, że w dniu 31 stycznia 2020 r. Wielka Brytania ostatecznie opuściła Unię. Widać w tym działania podejmowane przez przeciwników zjednoczonej Europy.

Media społecznościowe

Pod pojęciem mediów społecznościowych rozumiemy grupę rozwiązań technicznych (tzw. platform), które umożliwiają uczestnikom/klientom wymianę myśli, opinii, a także treści w różnej postaci (dokumentów tekstowych, ilustracji, filmów itp.). Są one dostępne dla wszystkich, bądź dla niektórych uczestników platformy w zależności od uprawnień nadawanych przez właściciela konta, na którym udostępniane są treści. Użytkownicy mogą tworzyć różnego rodzaju grupy, tworzone w zależności od zainteresowań. Pierwowzorem mediów społecznościowych były tzw. listy mailingowe, których uczestnicy umieszczali wiadomości tekstowe.

Przełomem w powstaniu mediów społecznościowych było uruchomienie w 2004 r. **Facebooka**. Jego twórcą jest Mark Zuckerberg. Facebook obecnie ma ponad 2 miliardy użytkowników, stanowiąc najpopularniejsze medium współczesnego świata. Obok Facebooka można wymienić także Twittera, Instagram, Tik-Toka i inne. Mimo pewnych różnic natury technicznej wszystkie spełniają tę samą rolę, kojarząc ze sobą

osoby o wspólnych zainteresowaniach. Dzięki temu pojawiła się możliwość odnalezienia osób o podobnych poglądach, umożliwienia im wymiany myśli.

W miarę upływu czasu widać rozmaite, niekoniecznie pozytywne zjawiska. Media społecznościowe stały się sposobem na udostępnianie rozmaitych treści, często o charakterze niepożądanym, lub wręcz zbrodniczym. Nigdy wcześniej osoby o upodobaniach skrajnych lub patologicznych nie miały tak łatwego sposobu znajdowania innych użytkowników o podobnych zainteresowaniach. Choć administratorzy mediów społecznościowych starają się moderować (cenzurować) umieszczane treści, to ich działania często są spóźnione lub wręcz bezskuteczne. Media społecznościowe szerzyć nienawiść do innych ludzi (na różnym tle), propagować treści faszystowskie, rasistowskie, sprzyjać dewiacjom, np. pornografii dziecięcej. Po raz pierwszy w historii ludzie o skrajnych poglądach, często wręcz niezrównoważeni zyskali tak silne narzędzie oddziaływania. Widać to było np. podczas epidemii koronawirusa Covid-19 w latach 2020-2021, kiedy za pośrednictwem internetu szerzyły się przeróżne teorie na temat pochodzenia samego wirusa, czy sposobów walki z nim. Niezwykłe pole do popisu zyskali rozmaici szarlatani, występujący przeciw oficjalnej medycynie. Niezwykłe zyskał na znaczeniu ruch przeciwników szczepień, który uprzednio nie miał wielu zwolenników. Przykłady te pokazują jak niebezpieczne mogą się stać media społecznościowe.

4. Cywilizacja, Ekologia, Gospodarka

Po II wojnie światowej nastąpił gwałtowny wzrost ludności, przyczynił się do tego rozwój medyczny, który zmniejszył śmiertelność noworodków, jak i wydłużył średnią życia ludzi. Większość ludzi zamieszkuje tereny ubogie tj. Afryka, Azja i Ameryka Południowa.

Problemem, jaki pojawił się po upadku świata dwubiegowego, stał się konflikt cywilizacji, o tradycji judeochrześcijańskiej z rosnącą w siłę kulturą islamską. W niektórych krajach muzułmańskich nastąpił wzrost fundamentalizmu religijnego. Przyczyniło się to między innymi do rozwoju ruchu terrorystycznego, czy walki w imię religii.

Rozwój gospodarczy, globalizacja spowodowały daleko idące i groźne zagrożenia ekologiczne. Dewastacja środowiska naturalnego, zwiększenie emisji spalin do atmosfery, ocieplenie klimatu, rabunkowa wycinka lasów, problem z utylizacją śmieci i odpadów to niektóre przykłady zjawisk, które powodowały zanieczyszczenie środowiska i powietrza. Widoczne to było szczególnie w tzw. miastach molochach, np. Nowy Jork, Tokio, Meksyk. Są to miasta o kilkunastomilionowej liczbie mieszkańców, obciążone problemami komunikacyjnymi, bezrobociem, hałasem, przestępczością. Aby przeciwdziałać temu zjawisku, w 2005 r. wszedł w życie protokół z Kioto, nakazujący ograniczenie emisji dwutlenku węgla do 2012 r. Jednak protokół nie dotyczył USA i Chin, co wywołało opór w wielu państwach przestrzegającego protokołu.

Świat podzielił się na Bogatą Północ i biedne Południe, wynikające z dysproporcje między bogatą Ameryką Północną i Europą a ubogimi rejonami Afryki, Azji i Ameryki Południowej. Kiedy Bogata Północ rozwijała się gospodarczo i odnosiła sukcesy, „biedne Południe” napotyka problem głodu, klęskami żywiołowe, choroby, konflikty społeczne i polityczne.

Zakończenie

Świat początku XXI wieku rozwiązał już wiele z nurtujących go problemów. W wymiarze politycznym najważniejszym była zmiana układu sił w świecie z dwubiegunowego na wielobiegunowy. Dzięki temu bliższa stała się perspektywa „wspólnego europejskiego domu”, a może nawet i światowego. Jednak wiele problemów pozostało nadal nierozwiązanych. Nowym, nieoczekiwanym zagrożeniem stała się rozpoczęta w lutym 2022 r. wojna **ukraińsko-rosyjska**. Jej wpływ na rozwój sytuacji międzynarodowej jest olbrzymi a perspektywy zakończenia trudne do określenia. Wojna ta niewątpliwie jest wielkim zagrożeniem dla pokoju światowego i przybliży ryzyko wybuchu konfliktu globalnego.

W świecie nadal trwają różne **konflikty zbrojne** w regionach i państwach. Nadal panuje **głód i niedożywienie**, które dotyczą ok. 800 mln ludzi na całym świecie, przede wszystkim w Afryce. Znaczna część ludzkości nie potrafi czytać i pisać. Pod koniec XX wieku **analfabetyzm** był problemem ok. 1 mld ludzi (głównie w Afryce). Zahamowało nieco tempo przyrostu demograficznego. Jednak **eksplozja demograficzna** będąca jego wynikiem nadal jest nadal (świat w lipcu 1999 r. przekroczył liczbę 6 mld ludzi, przodują kraje Afryki i Azji – Indie i Chiny). Ludzkość trapią **choroby cywilizacyjne** na czele z „dumą XX wieku – AIDS” (w niektórych krajach Afryki Równikowej prawie połowa populacji jest zarażona AIDS). Epidemia CoviD-19 pokazała, że nowe choroby mogą stać się zagrożeniem dla całej ludzkości. Z czynników ekonomicznych na pewno trzeba wymienić **bezrobocie**. W większości państw świata przekracza ono 10%, przy czym w niektórych krajach ten wskaźnik przybrał wręcz katastrofalny rozmiar (Nikaragua 60%, Iran 50%, Albania 50%, Etiopia, Tanzania, Namibia 40%).

Świat stoi przed **problemami ekologicznymi** wynikającymi m.in. z rabunkowej gospodarki surowcami naturalnymi (np. wyręb lasów Amazonii powoduje tworzenie się dziury ozonowej). Za **degradację środowiska naturalnego** odpowiedzialne są kraje wysoko uprzemysłowione (zużywają 75% surowców światowych), których aktywność gospodarcza prowadzi do powstawania kwaśnych deszczów, zanieczyszczeń wody i wzrostu emisji dwutlenku węgla. Deklarowane ograniczenia emisji zanieczyszczeń, czy użytkowania paliw kopalnych pozostają jedynie w sferze pobożnych życzeń.

Świat, wbrew wcześniejszym nadziejom, nie napawa optymizmem, a ludzkość stanęła przed zapewne najważniejszym problemem, jak zmienić sposób myślenia człowieka i uświadomić sobie, że odpowiada za wszystko, co ją otacza.